

Archeologisch bureauonderzoek

**Plangebied “De Rolpaal” nabij de
rotonde Bosweg, Honselersdijk,
Gemeente Westland**

IDDS Archeologie rapport 1780

Colofon

Projectnummer	46100615
OM-nummer	3292378100
In opdracht van	od205sl
Auteur	drs. H.E. Bouter
Redactie	dr. A.W.E. Wilbers
Versie	1.4
Status	definitief

Autorisatie

A.W.E. Wilbers	Senior Prospector	14-07-2015
----------------	-------------------	------------

Goedkeuring

J.M. Blom	Gemeente Westland	07-09-2015
-----------	-------------------	------------

© IDDS Archeologie
Noordwijk, september 2015
ISSN 2212-9650

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

NOORDWIJK (hoofdkantoor)

's-Gravendijkseweg 37
Postbus 126
2200 AC Noordwijk

T 071 - 402 85 86
info@idds.nl
www.idds.nl

VEENENDAAL

T 0318 - 69 00 22

BREDA

T 076 - 548 66 20

HOOGVEEEN

T 0528 - 72 22 29

SEVENUM

T 077 - 467 05 86

www.idds.nl

SAMENVATTING:

In opdracht van od205sl heeft IDDS Archeologie in juni 2015 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied "De Rolpaal" nabij de rotonde Bosweg in Honselersdijk, gemeente Westland. De aanleiding voor dit onderzoek is de voorgenomen herontwikkeling van het plangebied. Dit betreft onder meer de bouw van een huisvesting voor arbeidsmigranten, een fastfoodrestaurant en een brandstofverkoopspunt. Hierdoor zal de bodem worden verstoord, wat kan leiden tot verstoring van eventueel aanwezige archeologische waarden.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.3.

Het bureauonderzoek wijst uit dat in het plangebied afzettingen van de getijgeul de Gantel kan worden verwacht (Duinkerke I afzettingen) met hierboven de Laag van Poeldijk (Duinkerke III afzettingen). Deze afzettingen behoren tot het Laagpakket van Walcheren, Formatie van Naaldwijk. Er kan een inschakeling van veen (Hollandveen, Formatie van Nieuwkoop) voorkomen tussen de getijgeulafzettingen. De verwachte bodem is een kalkhoudende tuineerdgrond in lichte zavel.

Eerdere onderzoeken in de omgeving en archeologische waarnemingen wijzen op de mogelijke aanwezigheid van archeologische resten op de Gantel-laag. Archeologische indicatoren die zijn gevonden in de directe omgeving, namelijk houtskool in de top van de Gantel-laag kunnen wijzen op voormalige bewoning. Aangetroffen aardewerk uit de Romeinse tijd-Nieuwe tijd bij oppervlaktekarteringen kunnen wijzen op verstoring van archeologische sites.

Voor het plangebied geldt op basis van het bureauonderzoek de verwachting dat op de afzettingen van de getijgeul de Gantel archeologische resten kunnen voorkomen uit de periode IJzertijd – Romeinse tijd. Hiervoor geldt een middelhoge verwachting. Een eventueel aanwezige vondstlaag bevindt zich in of aan de bovenkant van de oeverafzettingen, mogelijk in/op een humeuze kleilaag/vegetatiehorizont. Dit potentiële archeologische niveau wordt verwacht boven een diepte van ca. 2 m –mv. De afzettingen van de Gantel en een eventuele vondstlaag kunnen bedekt zijn door een circa 50 cm dikke laag kleiige dekafzettingen (Laag van Poeldijk) die is gevormd tijdens stormvloeden in de Middeleeuwen. De kans op Middeleeuwse resten in de Laag van Poeldijk wordt laag ingeschat, echter de kans op archeologische resten uit de 17^e en 18^e eeuw op de Laag van Poeldijk wordt hoog ingeschat, gerelateerd aan het voormalige landgoed Honselaarsdijk. Er kunnen onder andere sporen voorkomen van een hoeve/buithuis en een voormalige warande.

IDDS Archeologie adviseert om vervolgonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek uit te laten voeren. Een dergelijk onderzoek heeft als doel het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting. Door middel van dit booronderzoek worden de bodemopbouw en de mate van bodemverstoring in kaart gebracht. De aandacht zal uitgaan naar de diepteligging en mate van intactheid van de Gantel-laag en naar de Laag van Poeldijk en eventueel aanwezige archeologische niveaus. Op basis van de uitkomsten van het booronderzoek zal worden vastgesteld welke zones kansrijk en welke zones kansarm zijn voor de aanwezigheid van archeologische resten. Hoewel niet het doel van het onderzoek, zal ook worden gecontroleerd of er archeologische indicatoren voorkomen in het plangebied. Het verkennend booronderzoek dient te bestaan uit 10 boringen per hectare, met een boordiepte van minimaal 2,0 m –mv. Om de 10 boringen dient ook een diepe boring te worden gezet met een diepte van 4,0 m –mv.

Bovenstaand advies dient gecontroleerd te worden door de bevoegde overheid, in dit geval de gemeente Westland. Deze zal vervolgens een besluit nemen over de te volgen procedure. IDDS Archeologie wil meegeven dat dit besluit is genomen, er niet begonnen kan worden met bodemversturende activiteiten.

INHOUDSOPGAVE:

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	4
1. INLEIDING	5
1.1. Aanleiding	5
1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek.....	5
1.3. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied	6
1.4. Werkwijze	6
2. LANDSCHAPPELIJKE GEGEVENS	8
2.1. Geologie en geomorfologie	8
2.2. Bodem	8
3. ARCHEOLOGISCHE EN (BOUW)HISTORISCHE INFORMATIE	10
3.1. Archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden	10
3.2. Historische situatie en mogelijke verstoringen.....	12
4. CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL	16
5. AANBEVELINGEN	17
GERAADPLEEGDE BRONNEN	18
BIJLAGEN	
1. Topografische kaart	
2. Archeologische verwachtingskaart van de gemeente	
3. Kaart van de uitbreiding van Duinkerke I afzettingen	
4. Archis-informatie	
5. Periodentabel	

Administratieve gegevens van het plangebied

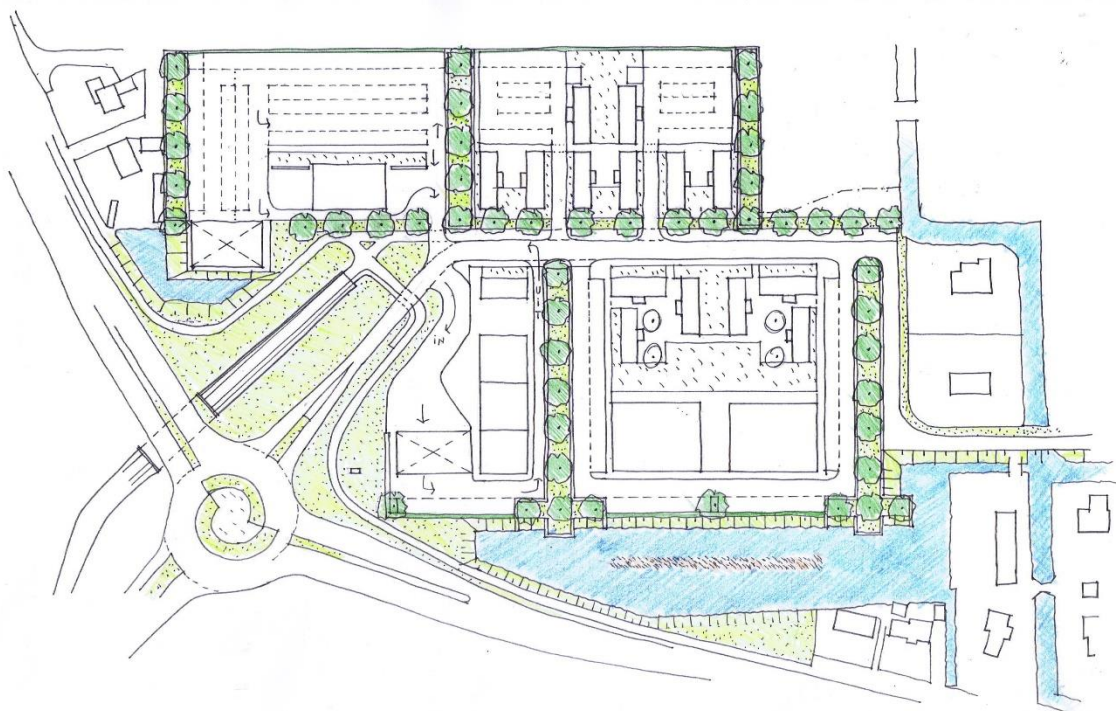
<i>Onderzoeksmeldingsnummer</i>	3292378100
<i>Toponiem</i>	De Rolpaal nabij de rotonde Bosweg
<i>Plaats</i>	Honselersdijk
<i>Gemeente</i>	Westland
<i>Kadastrale aanduiding</i>	Naaldwijk, Sectie H, perceelnummers 857, 858, 869, 2202, 2203, 2343, 2437, 2438
<i>Provincie</i>	Zuid-Holland
<i>Kaartblad</i>	37B
<i>Coördinaten</i>	
<i>Centrum</i>	74.425 / 447.003
<i>Hoekpunten</i>	NW: 74.328 / 447.142
	NO: 74.527 / 447.049
	ZW: 74.450 / 446.820
	ZO: 74.556 / 446.932
<i>Oppervlakte</i>	48.500 m ²
<i>Onderzoekskader</i>	Bestemmingsplanwijziging
<i>Uitvoerder</i>	IDDS Archeologie Contactpersoon: mevr. S. Moerman Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH) Tel: 071-4028586
<i>Bevoegde overheid</i>	Gemeente Westland Postbus 150 2670 AD Naaldwijk
<i>Adviseur namens de bevoegde overheid</i>	Gemeente Westland mevr. J.M Blom Postbus 150 2670 AD Naaldwijk jmbloom@gemeentewestland.nl
<i>Beheer en plaats van documentatie</i>	IDDS Archeologie Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH)

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In opdracht van od205sl heeft IDDS Archeologie in juni 2015 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied "De Rolpaal" nabij de rotonde Bosweg in Honselersdijk, gemeente Westland. De aanleiding voor dit onderzoek is de voorgenomen herontwikkeling van het plangebied. De huidige kassen zullen plaats maken voor nieuwbouw (Figuur 1). Het betreft een huisvesting voor arbeidsmigranten, een fastfoodrestaurant en een brandstofverkooppunt. Tevens worden gebieden gereserveerd voor meerdere gebruiksfuncties, uitbreiding van de Burgemeester Elsenweg (N213) en de aanleg van waterpartijen. Ook dient rekening te worden gehouden met de aanleg van een fietstunnel. De exacte verstoringsdiepte is op dit moment nog onbekend. In dit onderzoek wordt uitgegaan van een verstoringsdiepte van ca. 1 m –mv of dieper. De kans bestaat dat hierdoor eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord dan wel vernietigd zullen worden.

Om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken is een bestemmingsplanwijziging nodig. Het plangebied ligt in een gebied waar gemeentelijk archeologisch beleid is vastgesteld. Volgens de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Westland¹ heeft het plangebied een middelhoge verwachting voor archeologische resten (waarde 3). Bij voorgenomen bodemverstoringen dieper dan 50 cm en met een oppervlak groter dan 500 m² dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

Figuur 1: Schets van de nieuwe situatie

1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek

De doelstelling van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Dit gebeurt aan de hand van bestaande bronnen over bekende en verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Op basis van de resultaten van het onderzoek worden aanbevelingen gedaan voor eventueel behoud of vervolgonderzoek. Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie

¹ Kerkhof 2012

3.3². Voor de in dit rapport gebruikte geologische en archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar Bijlage 5. Afkortingen worden achterin dit rapport uitgelegd (zie lijst van afkortingen en begrippen).

1.3. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied

De ligging van het her in te richten gebied, ofwel het plangebied, is weergegeven in Bijlage 1. Het plangebied ligt in Honselersdijk, vlak tegen Naaldwijk aan. Het plangebied wordt aan de zuid- en west- en oostzijde begrensd door de Burgemeester Elsenweg en aan de noordzijde door de Nieuweweg. Het plangebied heeft een oppervlakte van 48.500 m². De gemiddelde maaiveldhoogte bedraagt 0,2 m +NAP³. De exacte ligging en contouren van het plangebied zijn nader weergegeven in Figuur 2. Om tot een gespecificeerde verwachting voor het plangebied te komen, is niet alleen gekeken naar bekende gegevens over het plangebied zelf maar ook naar de omgeving. Voor het totale onderzochte gebied, oftewel het onderzoeksgebied, is als begrenzing een straal van 500 m rondom het plangebied gekozen. Binnen dit onderzoeksgebied zijn voldoende gegevens bekend om een archeologische verwachting op te stellen voor het plangebied.

Figuur 2: Het plangebied (rood omlijnd) op een luchtfoto in vogelvlucht uit 2010 (bron: Bing Maps).

1.4. Werkwijze

Tijdens het bureauonderzoek zijn gegevens verzameld over het onderzoeksgebied.

Om inzicht te krijgen in de opbouw en ontwikkeling van het landschap is onder andere gebruik gemaakt van de Bodemkaart van Nederland (1:50.000)⁴, de Geologische Kaart van Nederland (1:50.000)⁵ en de Geomorfologische kaart van Nederland (1:50.000)⁶. Daarnaast is gebruik gemaakt van het Actueel Hoogtebestand van Nederland⁷.

² Centraal College van Deskundigen 2013

³ Bron: www.ahn.nl

⁴ Stiboka 1984a

⁵ Rijks Geologische Dienst 1975

Er is gekeken naar bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden en uitgevoerde archeologische onderzoeken. Er is gebruik gemaakt van de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Westland en de Cultuurhistorische kaart van de provincie Zuid-Holland. Daarnaast is er gekeken naar de landelijke verwachtingskaart (de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden; IKAW) en naar het Archeologisch Informatie Systeem (Archis 2,3) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Aanvullende historische informatie is verkregen uit beschikbaar historisch kaartmateriaal, waaronder het Minuutplan van begin 19^e eeuw en enkele historische kaarten.

Voor informatie omtrent bodemsaneringen en ontgrondingenvergunningen is het Bodemloket (www.bodemloket.nl) en de Atlas Leefomgeving (www.atlasleefomgeving.nl) geraadpleegd. Deze gegevens zijn aangevuld met informatie uit onderzoeksrapporten en achtergrondliteratuur (zie literatuurlijst).

⁶ *Alterra 2005*

⁷ *AHN 3; ahn.geodan.nl*

2. Landschappelijke gegevens

2.1. Geologie en geomorfologie

Het plangebied ligt in het zuidwestelijk marien gebied. De geologische ontwikkeling is in hoge mate bepaald door de getijden. Daarnaast heeft de monding van de grote rivieren (Rijntakken en Maas) de morfologische ontwikkeling sterk beïnvloed. In het gebied komt een afwisseling van veen en mariene afzettingen voor.

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Type informatie	Informatie
Geologie	Afzettingen van Duinkerke III op Afzettingen van Duinkerke I (Laagpakket van Walcheren, Formatie van Naaldwijk) op Hollandveen (Formatie van Nieuwkoop)
Geomorfologie	Getij-inversierug
Bodemkunde	Kalkhoudende tuineerdgrond in lichte zavel

De basis van het Hollandveen Laagpakket (Formatie van Nieuwkoop) ligt op circa 5,5 m –mv.⁸ Veengroei vond plaats vanaf circa 2200 v. Chr. Boven het veen worden afzettingen van een getijgeul genaamd de Gantel verwacht. Deze afzettingen bestaan uit klei- en zandlagen en worden volgens de oude indeling van de lithostratigrafie van het kustgebied gerekend tot de Afzettingen van Duinkerke I. Volgens de nieuwe indeling betreft dit het Laagpakket van Walcheren, Formatie van Naaldwijk.

De Gantel is gevormd voor het begin van de jaartelling. Deze geul heeft zich in het veenlandschap ingesneden ten zuidoosten van 's Gravenzande langs Naaldwijk en Honselersdijk in de richting van Wateringen, zie Bijlage 3. De geul was actief in de Late IJzertijd en Romeinse tijd. Het was in deze periode de voornaamste inbraakgeul in het Westland. De bovenloop van de Gantel slibde dicht rond het begin van de jaartelling.⁹ Aan weerszijden van deze geul ligt een vlakte van getijafzettingen (2M35). Volgens de Geomorfologische kaart van Nederland ligt het plangebied op een getij-inversierug (3K33). Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland) is de Gantel in dit gebied echter niet of nauwelijks meer te herkennen. Door egaliseringswerken in verband met tuinbouw en bebouwing is het natuurlijke reliëf verstoord. Oorspronkelijk staken de getij-inversieruggen boven de omgeving uit. Het maaiveld in het plangebied ligt op een hoogte van circa 0,3 m +NAP in het zuiden tot 0,1 m +NAP in het noorden. Kleine maar abrupte verschillen tussen verschillende percelen duiden op verstoring van het oorspronkelijke reliëf.

Aan de bovenzijde van de Gantel-laag kan een humeuze kleilaag voorkomen, een oud loopvlak uit de Romeinse tijd of de periode erna.¹⁰ Tussen of op de afzettingen van de Gantel kan een veenlaag voorkomen.

Boven de Gantel-laag worden dekafzettingen verwacht bestaande uit kalkarme klei. Dit kleidek is ongeveer een halve meter dik en is afgezet in de Vroege en Late Middeleeuwen tijdens stormvloeden.¹¹ Het betreft de Laag van Poeldijk (Laagpakket van Walcheren, Formatie van Naaldwijk). Volgens de oude benaming worden de afzettingen gerekend tot de Afzettingen van Duinkerke III.

2.2. Bodem

Op de Bodemkaart van Nederland ligt het plangebied in een gebied met kalkhoudende tuineerdgronden in lichte zavel (EK19). Deze gronden zijn voornamelijk in gebruik geweest voor de glastuinbouw. Tot 50 à 70 cm diepte wordt vaak een homogene, humushoudende, meestal

⁸ *Rijks Geologische Dienst, 1975*

⁹ *Staalduinen, 1979; Kerkhof, 2012*

¹⁰ *Van Liere, 1948*

¹¹ *Van Staalduinen, 1979*

opgebrachte laag aangetroffen.¹² Een gedeelte van de oude bovengrond kan onder andere vermengd zijn met afgegraven duinzand om de vruchtbaarheid te vergroten.

De bodems hebben de grondwatertrap IV. De gemiddeld hoogste grondwaterstand ligt op meer dan 40 cm –mv en de gemiddeld laagste grondwaterstand ligt tussen 80 en 120 cm –mv.

¹² *Stiboka, 1984b*

3. Archeologische en (bouw)historische informatie

3.1. Archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Op de nationale Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) heeft het plangebied een hoge trefkans op archeologische waarden. Dit houdt verband met de ligging op de getij-inversiering van de Gantel waarop bewoning is geweest (in ieder geval) vanaf de Romeinse tijd.

Op de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van Zuid-Holland heeft het plangebied een zeer grote op archeologische sporen. Dit is eveneens gebaseerd op de ligging ter plaatse van de Gantel, in combinatie met een database van vindplaatsen.

Volgens de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Westland heeft het plangebied een middelhoge verwachting voor archeologische resten uit de periode IJzertijd – Nieuwe tijd. De verwachting hangt samen met eventuele bewoning in het veengebied vanaf de Midden IJzertijd en bewoning op de oevers van de Gantel in met name de Romeinse tijd. Vanaf de 7^e eeuw tot de 12^e eeuw na Chr. vond bewoning plaats op het veen of op een dun laagje klei van de Gantel Laag. Archeologische resten worden verwacht onder de Laag van Poeldijk op een diepte van meer dan 50 cm –mv.¹³

Binnen het plangebied zijn geen terreinen aanwezig die op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) als waardevol staan aangegeven. In het plangebied zijn geen eerdere onderzoeken uitgevoerd. In het noordoosten van het plangebied langs de Nieuweweg is in Archis een waarneming bekend. Het betreft een grondspoor/grondverkleuring die wordt gedateerd in de Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd (waarneming nr. 24366). De vondstomstandigheden zijn onbekend. In het plangebied zijn voor zover bekend geen ondergrondse bouwhistorische waarden aanwezig¹⁴.

Binnen 500 m afstand van het plangebied zijn in Archis een aantal waarnemingen en onderzoeken geregistreerd. De locaties worden getoond in Bijlage 4. De genoemde Archis nummers betreffen de Archis II nummering.

Op iets meer dan 500 m afstand ten zuiden van het plangebied ligt een terrein van hoge archeologische waarde (AMK-terrein 4137). Het betreft resten van de hofstede 'De Hoge Woerd' uit de Late Middeleeuwen.¹⁵ Hier zijn een stenen fundering aangetroffen (waarneming nr. 24362) en grondsporen, baksteen- en houtskoolfragmenten (waarneming nr. 58658).

Net buiten en ten westen van het plangebied nabij de rotonde Bosweg is door een particulier een fragment Romeins aardewerk aangetroffen (waarneming nr. 4263). De vondstomstandigheden zijn echter onbekend.

Direct ten oosten van het plangebied is een booronderzoek uitgevoerd (Archis nr. 15132).¹⁶ Op deze locatie zijn dekafzettingen uit de Duinkerke III fase aangetroffen, en hieronder dek- en geulafzettingen van de Gantel (Duinkerke I). In het zuidoosten van het plangebied is een dunne vegetatiehorizont aangetroffen waarop (Romeinse) bewoning mogelijk kan zijn geweest. Het karterend booronderzoek heeft echter geen archeologische indicatoren opgeleverd.

Direct ten zuiden en westen van het plangebied is langs de Burgemeester Elsenweg een booronderzoek¹⁷ uitgevoerd (Archis nr. 54168). In het grootste deel van het plangebied werd een verstoorde opbouw gevonden zonder duidelijke oever- of geulafzettingen. Ca. 190 m ten oosten van het plangebied is tijdens een booronderzoek (Archis nr. 3585) een Duinkerke III afzetting gevonden met hierin archeologische indicatoren voor laatmiddeleeuwse bewoning of restanten van kassenbouw.

Aan de zuidkant van de Burgemeester Elsenweg, ca. 25 m ten zuiden van het plangebied, werden bij een verkennend booronderzoek (Archis nr. 61103) geulafzettingen van de Gantel aangetroffen met een inschakeling van een dun onveraard veenlaagje. Vanwege de afwezigheid van

¹³ Kerkhof, 2012

¹⁴ Bron: www.atlasleefomgeving.nl, www.bodemloket.nl

¹⁵ Thanos, 2001

¹⁶ Bult et al., 2005

¹⁷ Van der Haar & Teekens 2013

vegetatiehorizonten in de top van de Gantel-laag werd de kans op archeologische resten klein geacht. Aansluitend en ten zuiden van dit plangebied is ook een booronderzoek uitgevoerd (Archis nr. 16193).¹⁸ Op deze locatie is onder een 30 cm dikke bouwvoor lichte klei en zware zavel aangetroffen die tot Duinkerke III afzettingen wordt gerekend. Hieronder is op een diepte van meer dan 150 cm –mv een meer zandig pakket pakket aangetroffen dat is geïnterpreteerd als afzettingen van de Gantel (Duinkerke I afzetting). Vanwege de verstoorde bodemopbouw is hier geen vervolgonderzoek aanbevolen. Tijdens een oppervlaktekartering zijn weliswaar enkele aardewerkfragmenten aangetroffen die dateren uit de periode Romeinse tijd – Nieuwe tijd (waarneming nr. 436920).

Ca. 100 m ten zuiden van het plangebied is uit booronderzoek (Archis nr. 28713)¹⁹ een opbouw gebleken van een Gantel-laag bestaande uit klei en matig fijn zand van 4 tot 2,3 m –mv en klei- en zandlagen van 2,2 tot 0,5 m –mv met een dun ingeschakeld veenlaagje. Er is geen bewoningslaag aangetroffen. Ca. 350 m ten zuidwesten van het plangebied zijn ook geulafzettingen van de Gantel aangetroffen bestaande uit zandige en sterk siltige klei met schelpfragmenten (Archis nr. 19153). In twee boringen zijn bovenin de afzettingen van de Gantel houtskoolfragmenten aangetroffen. Aangezien deze kunnen wijzen op een vindplaats is archeologische begeleiding geadviseerd²⁰. De aandacht gaat hierbij uit naar eventueel aanwezige Romeinse verkavelingspatronen die moeilijk middels booronderzoek kunnen worden opgespoord. Ca. 500 m ten zuidwesten van het plangebied is tijdens een booronderzoek (Archis nr. 40985) een omgewerkte Gantel-laag aangetroffen.

Een overzicht van de archeologische waarnemingen binnen 500 m afstand tot het plangebied wordt hieronder weergegeven:

Waarnemingsnummer	Omschrijving	Datering ²¹	Opmerking
58658	Grondspoor, baksteen en houtskool	ME-NT	
24362	Stenen fundering van een versterking-kasteel	LME	In de jaren 60 zouden hier bij opgravingen door dhr. Emmens Romeins materiaal zijn gevonden maar hiervan is nooit iets vastgelegd
436920	Handgedraaid en gedraaid aardewerk	ROM	
24366	Grondspoor/grondverkleuring	ME-NT	Vondstomstandigheden onbekend
138944	Baksteen	NT	
4263	Gedraaid aardewerk	ROM	Gevonden door particulier. Vondstomstandigheden onbekend

Navraag bij de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN) Afdeling Den Haag²² en Omstreken leverde geen aanvullende informatie op over archeologische vondsten in het plangebied of de directe omgeving.

Concluderend wijzen de beschikbare gegevens op de aanwezigheid van de Gantel-laag waarop archeologische resten kunnen voorkomen. Weliswaar is de laag in deze omgeving veelal verstoord. Een gering aantal archeologische indicatoren dat is gevonden, namelijk houtskool in de top van de Gantel-laag, kan wel wijzen op voormalige bewoning. Aangetroffen aardewerk uit de Romeinse tijd-Nieuwe tijd bij een oppervlaktekartering ten zuiden van het plangebied kan wijzen op verstoorde archeologische sites.

¹⁸ Jansen & Norde, 2006

¹⁹ Nederpelt & Van der Zee, 2008

²⁰ Huizer 2007. Onbekend is of reeds een archeologische begeleiding is uitgevoerd.

²¹ Voor een verklaring van de afkortingen, zie tabel 1.

²² Dhr. Dick Bakkenes, AWN Afdeling Den Haag en Omstreken

3.2. Historische situatie en mogelijke verstoringen

In het Westland concentreerde de bewoning zich van oudsher op de relatief hooggelegen kreekkruggen. Meer naar het westen zocht de mens de strandwallen en duinen op. De overige gebieden waren te nat voor bewoning. In de gemeente Westland zijn weinig aanwijzingen voor bewoning in de steentijd, Bronstijd en IJzertijd. Aan het einde van de IJzertijd nam de zee-invoel toe en werden geulen uitgeschuurd in het veenlandschap achter de strandwallen. In de Romeinse tijd vormden de relatief hooggelegen, verlande geulen zoals de Gantel aantrekkelijke woonlocaties in het natte landschap. De bewoning in de Romeinse tijd kenmerkt zich in deze regio door boerderijen die op sommige plaatsen uitgroeiden tot kleine villacomplexen, zoals is vastgesteld in de Plaspoelpolder in Rijswijk.²³ In de Vroege Middeleeuwen nam de bewoning af. Men zocht vooral de strandwallen langs de kust en de noordoever van de Maas op en er werden terpen opgeworpen. Toen tijdens de Late Middeleeuwen als gevolg van reliëfinversie de terpen steeds verder wegzakten, werden de relatief hooggelegen geulsedimenten opnieuw aantrekkelijk voor bewoning.²⁴

Honselersdijk is een dijkdorp. De oude naam is Hondsholredijk. Na overstromingen in de 12^e eeuw is langs de Gantel een lage dijk aangelegd, waarlangs het dorp is ontstaan. De historische situatie in het plangebied is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	historische situatie
De Kruikius (Cruquis) kaart uit 1712	bos, grasland/hertenkamp, mogelijk een laan/buithuis
Kadastrale minuutplan uit 1811-1832 ²⁵	grasland, bouwland, bebouwing in zuidoosthoek
Topografische militaire kaart, 1830-1850 ²⁶	grasland, bouwland, bebouwing in zuidoosthoek
Topografische militaire kaart, blad Monster, uitgave 1876, 1910 ²⁷	Voornameelijk bouwland, bebouwing in zuidoosthoek
Topografische kaart 37 B uit 1958 ²⁸	Kassen, bouwland, enkele huizen in zuidoosthoek
Topografische kaart uit 1981, 1990 ²⁹	Kassen, enkele huizen in zuidoosthoek

Op de Kruikius kaart uit 1712 en een prent uit 1683 (Figuur 3) is te zien dat het plangebied deel uitmaakte van een landgoed. Dit behoorde tot het voormalig jachtslot Honselaarsdijk van prins Frederik Hendrik van Oranje. Het jachtslot werd in het begin van de 17^e eeuw gebouwd. Het landgoed bestond uit een bos en een tuin met een boomgaard. Het plangebied is gesitueerd in het zuidwestelijke deel van het voormalige landgoed. Dit bestond uit bos en enkele vakken grasland die dienden als hertenkamp. In dit deel van het landgoed lag mogelijk ook een laan of *warande* die in noordwestelijke richting doorliep. Op de prent uit 1683 is vaag waarneembaar dat er mogelijk sprake is van een buithuis of hoeve temidden van het bos (in het oostelijk deel van het plangebied). Onder de Franse overheersing trad verwaarlozing op van het landgoed en in 1815 werd aangevangen met de sloop van het kasteel.³⁰

²³ Bloemers, 1978

²⁴ Verhagen, 2008b

²⁵ www.watwaswaar.nl Naaldwijk, Sectie D, blad 01

²⁶ Bureau Militaire Verkenningen

²⁷ Bureau Militaire Verkenningen

²⁸ Kadaster, 1958

²⁹ Kadaster, 1981; 1990

³⁰ Morren 1905

Figuur 3: Landgoed Honselaarsdijk, circa 1683, naar een prent van A. Bega en Abraham Blooteling. Het plangebied is bij benadering weergegeven in een wit kader.³¹

Op kaarten uit het begin van de 19^e eeuw is te zien dat het plangebied in een zone met grasland en akkerland ligt met langgerekte en blokvormige kavels. In de zuidoosthoek is bebouwing aanwezig, aangegeven als “Boschwoning”. Mogelijk is dit dezelfde woning die waarneembaar is op de tekening van het landgoed uit 1683. De historische kaart uit 1830-1850 is weergegeven in Figuur 4. De situatie blijft nagenoeg onveranderd in de loop van de 19^e eeuw.

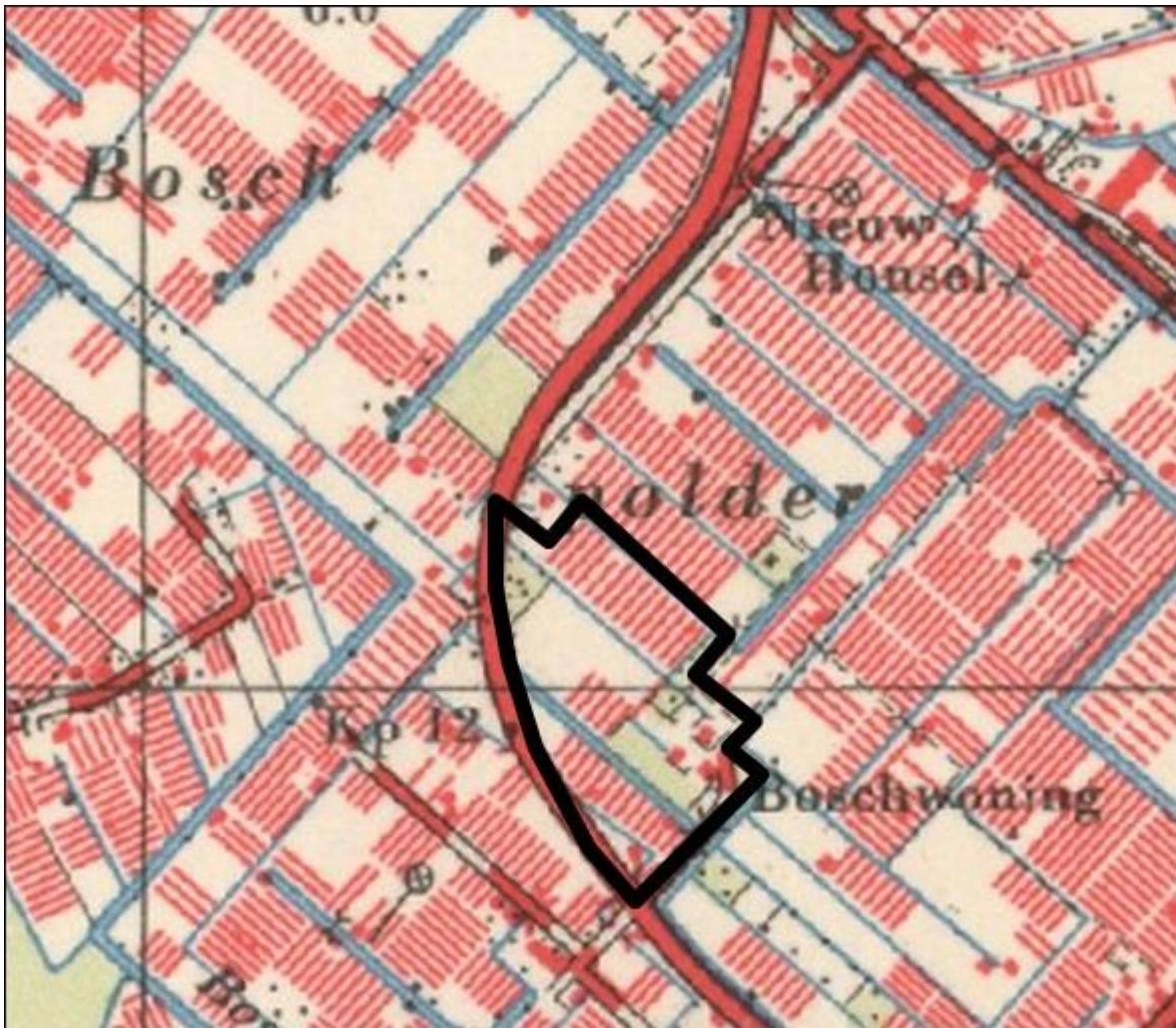
In het begin van de 20^e eeuw zijn enkele sloten gegraven en zijn enkele blokvormige percelen veranderd in langgerekte percelen grasland. Op de topografische kaart uit 1958 (Figuur 5) is te zien dat is overgegaan op tuinbouw. Ongeveer de helft van het gebied bestaat uit kassen en de andere helft uit grasland en akkerland. Enkele huizen zijn aanwezig in de zuidoosthoek van het plangebied. In de tweede helft van de 20^e eeuw (topografische kaart uit 1981 en 1990) zijn in de zuidoosthoek tegen de Burgemeester Elsenweg twee huizen bijgebouwd, iets noordelijker zijn twee huizen/schuren gesloopt. Een groot perceel langs de Burgemeester Elsenweg is weer in gebruik als grasland.

De huidige indeling is vrijwel ongewijzigd ten opzichte van 1990. Als gevolg van het gebruik van het plangebied als landbouwgrond, en vanwege de bouw van kassen in de 20^e eeuw zal een deel van de bovengrond verstoord zijn, tot zeker circa 50 cm -mv. Er kan ook sprake zijn van een ophogingslaag behorend tot een tuineerdgrond, waardoor het oorspronkelijke maaiveld meer dan 100 cm diep kan liggen. In de zuidoosthoek van het terrein zal door de bouw van woningen en aanleg van kabels en leidingen de bodem ook verstoord zijn tot een nog onbekende diepte.

³¹ Koninklijk Huisarchief. Bron: www.geschiedenisvanzuidholland.nl

Figuur 4: Het plangebied (rood omlijnd) op de topografische militaire kaart van 1830-1850 (bron:watwaswaar.nl)

Figuur 5: Het plangebied (zwart omlijnd) op de topografische kaart van 1958 (bron:watwaswaar.nl)

4. Conclusie en verwachtingsmodel

In het plangebied worden afzettingen van de getijgeul de Gantel verwacht (Duinkerke I afzettingen) met hierboven de Laag van Poeldijk (Duinkerke III afzettingen). Er kan een inschakeling van veen voorkomen tussen de getijgeulafzettingen. De verwachte bodem is een kalkhoudende tuineerdgrond in lichte zavel.

Eerdere onderzoeken in de omgeving en archeologische waarnemingen wijzen op de mogelijke aanwezigheid van archeologische resten op de Gantel-laag. Archeologische indicatoren die zijn gevonden in de omgeving, namelijk houtskool in de top van de Gantel-laag, kunnen wijzen op voormalige bewoning. Aangetroffen aardewerk uit de Romeinse tijd-Nieuwe tijd bij oppervlaktekarteringen kan wijzen op verstoorde archeologische sites.

Voor het plangebied geldt op basis van het bureauonderzoek de verwachting dat op de afzettingen van de getijgeul de Gantel archeologische resten kunnen voorkomen uit de periode IJzertijd – Romeinse tijd (eventueel ook de Late Middeleeuwen³²). Hiervoor geldt een middelhoge verwachting. Een eventueel aanwezige vondstlaag bevindt zich in of aan de bovenkant van de oeverafzettingen, mogelijk in/op een humeuze kleilaag/vegetatiehorizont. Dit potentiële archeologische niveau wordt verwacht boven een diepte van ca. 2 m –mv. De afzettingen van de Gantel en eventuele vondstlaag kunnen bedekt zijn door een circa 50 cm dikke laag kleiige dekafzettingen (Laag van Poeldijk) die is gevormd tijdens stormvloed in de Middeleeuwen. De kans op Middeleeuwse resten in de Laag van Poeldijk wordt laag ingeschat vanwege het dynamische natte milieu, echter de kans op archeologische resten uit de 17^e en 18^e eeuw op de Laag van Poeldijk wordt hoog ingeschat, welke verband kunnen houden met het voormalige landgoed Honselaarsdijk.

In het plangebied kan een strooiing van fragmenten aardewerk worden verwacht. In de top van de Gantel-laag kan ook sprake zijn van een archeologische laag die zich kenmerkt door een vermenging van artefacten, houtskool, bot met de oorspronkelijke bodem. In de zuidoosthoek van het plangebied kunnen in de top van de Laag van Poeldijk resten voorkomen van een hoeve/buithuis uit de 17^e of 18^e eeuw. Tevens kunnen sporen van een voormalige warande voorkomen uit dezelfde periode.

Als gevolg van bodemverstoring door de landbouw en tuinbouw en plaatselijk door bebouwing zal een deel van de bovengrond verstoord zijn. Hierbij kunnen de Laag van Poeldijk en ook de bovenkant van de Gantel-laag zijn verstoord / opgenomen zijn in de bouwvoor. Hierdoor kunnen ook archeologische lagen zijn verstoord. Er kan sprake zijn van een ophogingslaag behorend tot een tuineerdgrond, waardoor een archeologisch niveau meer dan 1 m diep kan liggen.

Gelet op de bodemmatrix en de grondwaterstand (GWT IV) kunnen organische resten die voorkomen op een diepte van meer dan circa 100 cm –mv goed geconserveerd zijn. Organische resten die voorkomen op een diepte van minder dan 100 cm –mv zullen matig tot slecht geconserveerd zijn. Anorganische vondsten kunnen goed geconserveerd zijn mits ze buiten het bereik van moderne bodemverstorende activiteiten zijn gebleven.

³² *Bewoning op de Gantel-laag was vermoedelijk spaarzaam in de Vroege Middeleeuwen maar nam weer toe in de Late Middeleeuwen, zie pag. 11.*

5. Aanbevelingen

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat in het plangebied archeologische resten uit de periode IJzertijd – Romeinse tijd kunnen voorkomen op afzettingen van de getijgeul de Gantel. Hiervoor geldt een middelhoge verwachting. Tevens kunnen op de bovenliggende Laag van Poeldijk archeologische resten uit de 17^e en 18^e eeuw voorkomen die zijn gerelateerd aan voormalig landgoed Honselaarsdijk. Hiervoor geldt een hoge verwachting. Een vondstlaag kan voorkomen vanaf het maaiveld tot circa 2 m –mv. In het geval van ophogingen kan het archeologische niveau dieper liggen.

IDDS Archeologie adviseert om vervolgonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek uit te laten voeren. Een dergelijk onderzoek heeft als doel het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting. Door middel van dit booronderzoek worden de bodemopbouw en eventuele bodemverstoringen in kaart gebracht. De aandacht zal met name uitgaan naar de diepteligging en intactheid van de Gantel-laag en in mindere mate de Laag van Poeldijk en het voorkomen van eventuele humeuze lagen/archeologische niveaus. Op basis van het booronderzoek zal worden vastgesteld welke zones kansrijk en welke zones kansarm zijn voor de aanwezigheid van archeologische resten. Hoewel niet het doel van het onderzoek, zal ook worden gecontroleerd of er archeologische indicatoren voorkomen in het plangebied. Het verkennend booronderzoek dient te bestaan uit 10 boringen per hectare, met een boordiepte van minimaal 2 m - mv. Om de 10 boringen dient ook een diepe boring te worden gezet met een diepte van 4 m –mv.

Bovenstaand advies dient gecontroleerd te worden door de bevoegde overheid, in dit geval de gemeente Westland. Deze zal vervolgens een besluit nemen over de te volgen procedure. IDDS Archeologie wil meegeven dat dit besluit is genomen, er niet begonnen kan worden met bodemversturende activiteiten.

Wij wijzen u erop dat indien archeologische waarden worden aangetroffen, deze conform de Monumentenwet 1988, artikel 53, bij de Minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gemeld dient te worden.

Geraadpleegde bronnen

- Alterra, 2005. Geomorfologische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 37 W/O, Wageningen
- Berendsen, H.J.A., 2005³ (1997): Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's, Assen.
- Bult, E.J., J de Bruin & S.H. Jongma, 2005. Plangebied Van den Bos Flowerbulbs, Honselerdijk (gemeente Westland). Een Inventariserend Veldonderzoek (IVO). Delftse Archeologische Rapporten nr. 62.
- Bureau Militaire Verkenningen, 1850, 1876, 1910: Blad Monster, kaartnummer 458, schaal 1:25.000
- Centraal College van Deskundigen, 2013: Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.3, Gouda.
- Haar, L. van der, P.C. Teekens, 2013. Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen verbreding N213, gemeente Westland. Archeologische Rapporten Oranjewoud 2012/138.
- Huizer, J. 2007: Gemeente Westland, Naaldwijk, Gildestraat. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van boringen. ADC-rapport 762.
- Jansen, H. & E. Norde, 2006. Archeologisch onderzoek locatie ontwikkeling De Woerd, gemeente Naaldwijk. Grontmij Archeologische Rapporten 248.
- Kadaster, 1958, 1981, 1990: Topografische kaart (1:25.000), kaartnummer 37B. Maassluis/Monster/Naaldwijk/'s-Gravenzande.
- Kerkhof, M., 2012: Toelichting bij de archeologische beleidskaart van de gemeente Westland. Delftse Archeologische Notities 20, Delft.
- Mulder, E.F.J. de/ M.C. Geluk/ I.L. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ T.E. Wong, 2003: De ondergrond van Nederland, Groningen/Houten.
- Nederpelt, S.J. & R.M. van der Zee, 2008. Naaldwijk, Bedrijventerrein Hoge Woerd. Een bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennende en karterend booronderzoek, ADC, Amersfoort.
- Rijks Geologische Dienst, 1975. Geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, Rotterdam West (37W).Haarlem.
- SIKB, 2008: Archeologische standaard boorbeschrijving, Archeologie Leidraad, Gouda.
- Staalduinen, C.J. van, 1979: Toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland 1: 50.000. blad Rotterdam West (37 W). Haarlem.
- Stichting voor Bodemkartering, 1984a. Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 37 West, Rotterdam, Wageningen.
- Stichting voor Bodemkartering, 1984b. Toelichting Bodemkaart van Nederland, blad 37 West, Rotterdam, Wageningen.
- Thanos, C.S.I., 2001: Plangebied Woerdblok (onderzoekgebied 1, gemeente Naaldwijk. RAAP-rapport 636. Regionaal Archeologisch Archiverings Project, Amsterdam.
- Verhagen, P., 2008b: Toelichting bij de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Westland, Amsterdam.
- Zagwijn, W.H. 1986: Nederland in het Holoceen, Haarlem (Geologie van Nederland, deel I)

Websites

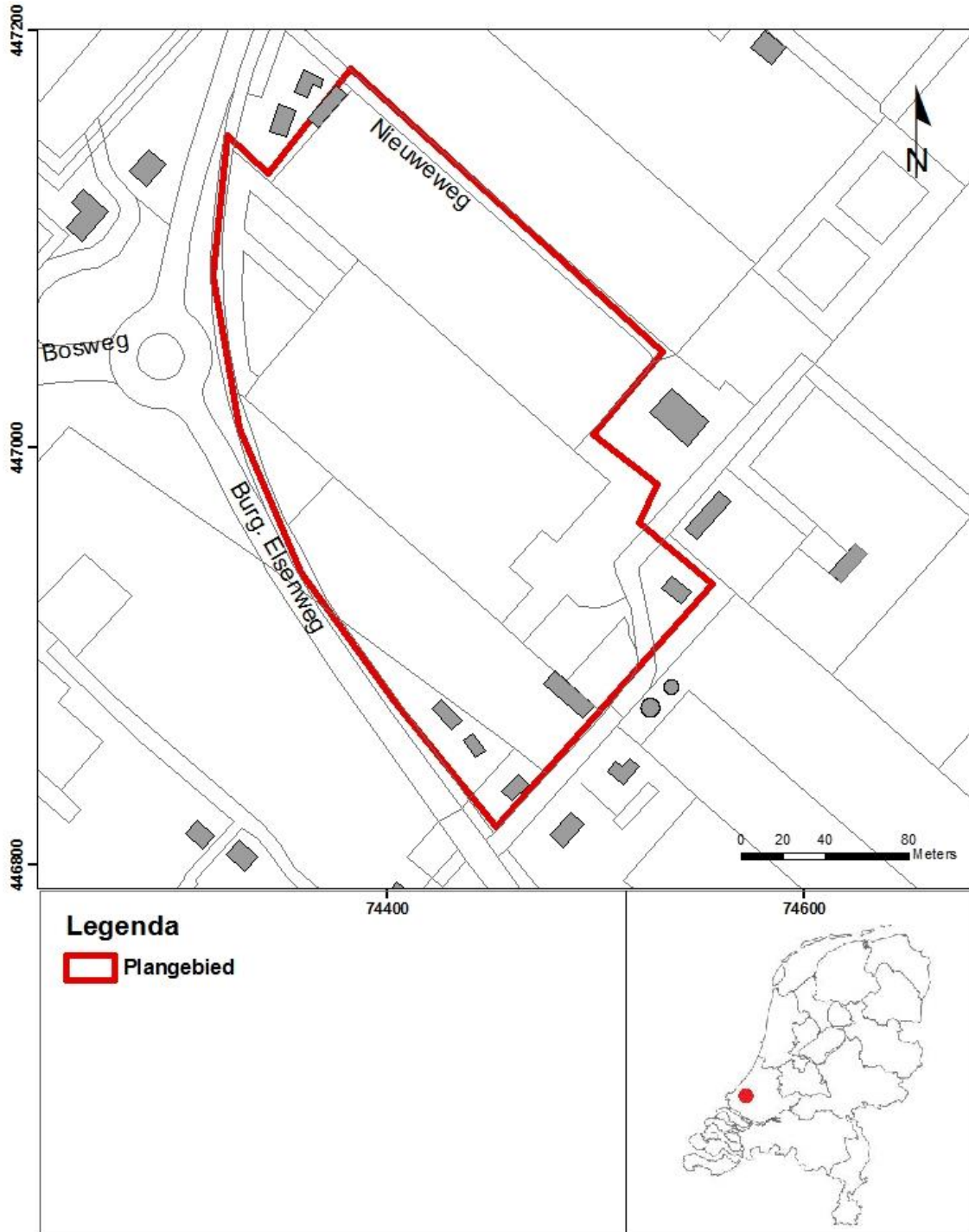
www.atlasleefomgeving.nl
www.ahn.nl
www.bodemloket.nl
www.watwaswaar.nl

Lijst van afkortingen en begrippen

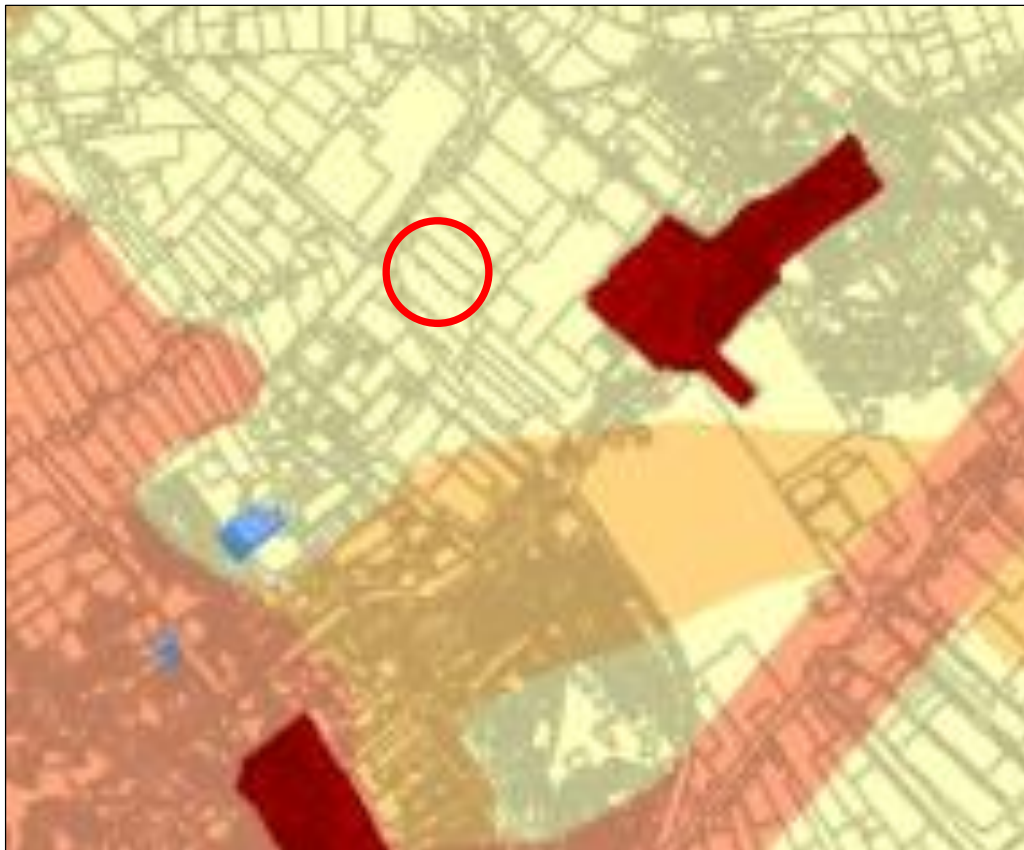
Afkortingen

Archis	Archeologisch Informatie Systeem
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
BP	Before Present (Present = 1950)
CHW	Cultuurhistorische Waardenkaart
CHS	Cultuurhistorische Hoofdstructuur
GPS	Global Positioning System
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
PvE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Bijlage 1: Topografische kaart

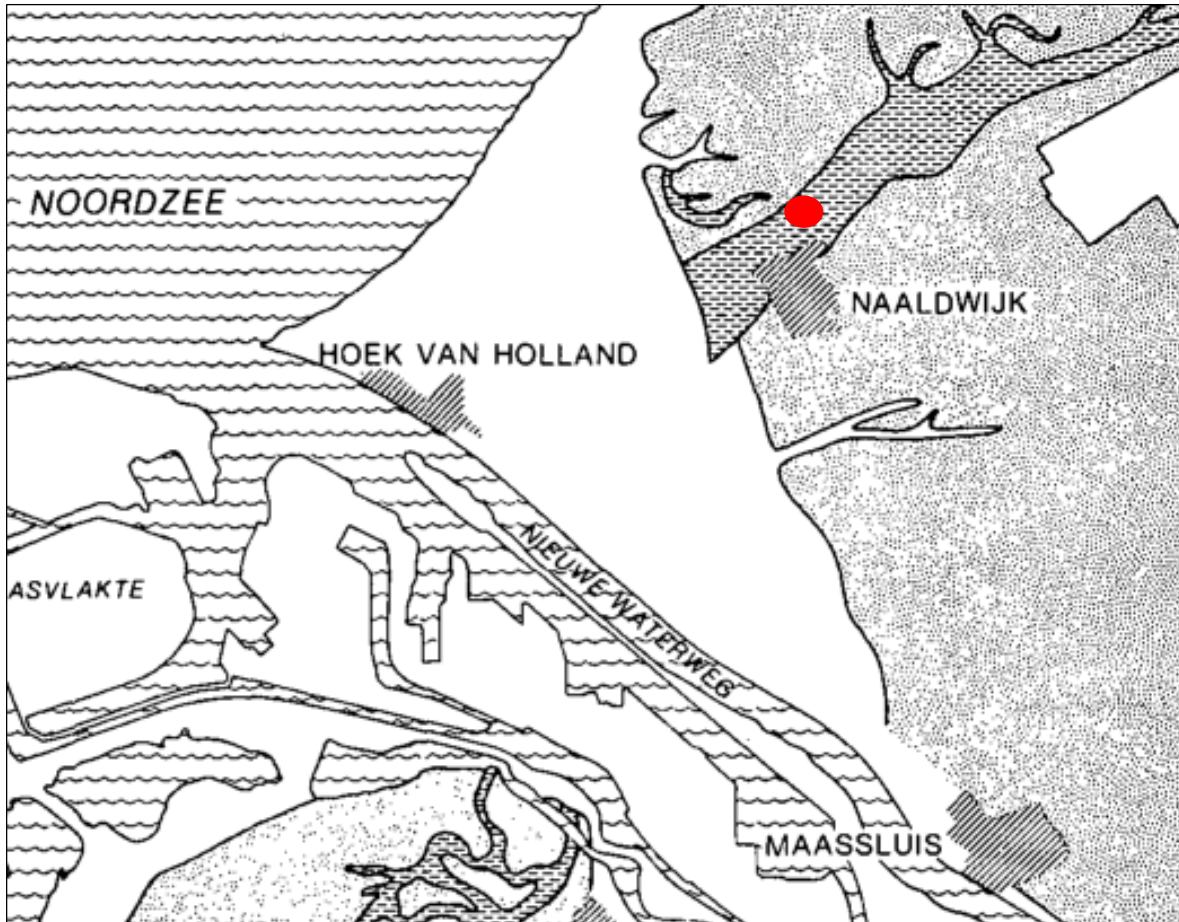

Bijlage 2: Archeologische verwachtingskaart van de gemeente Westland

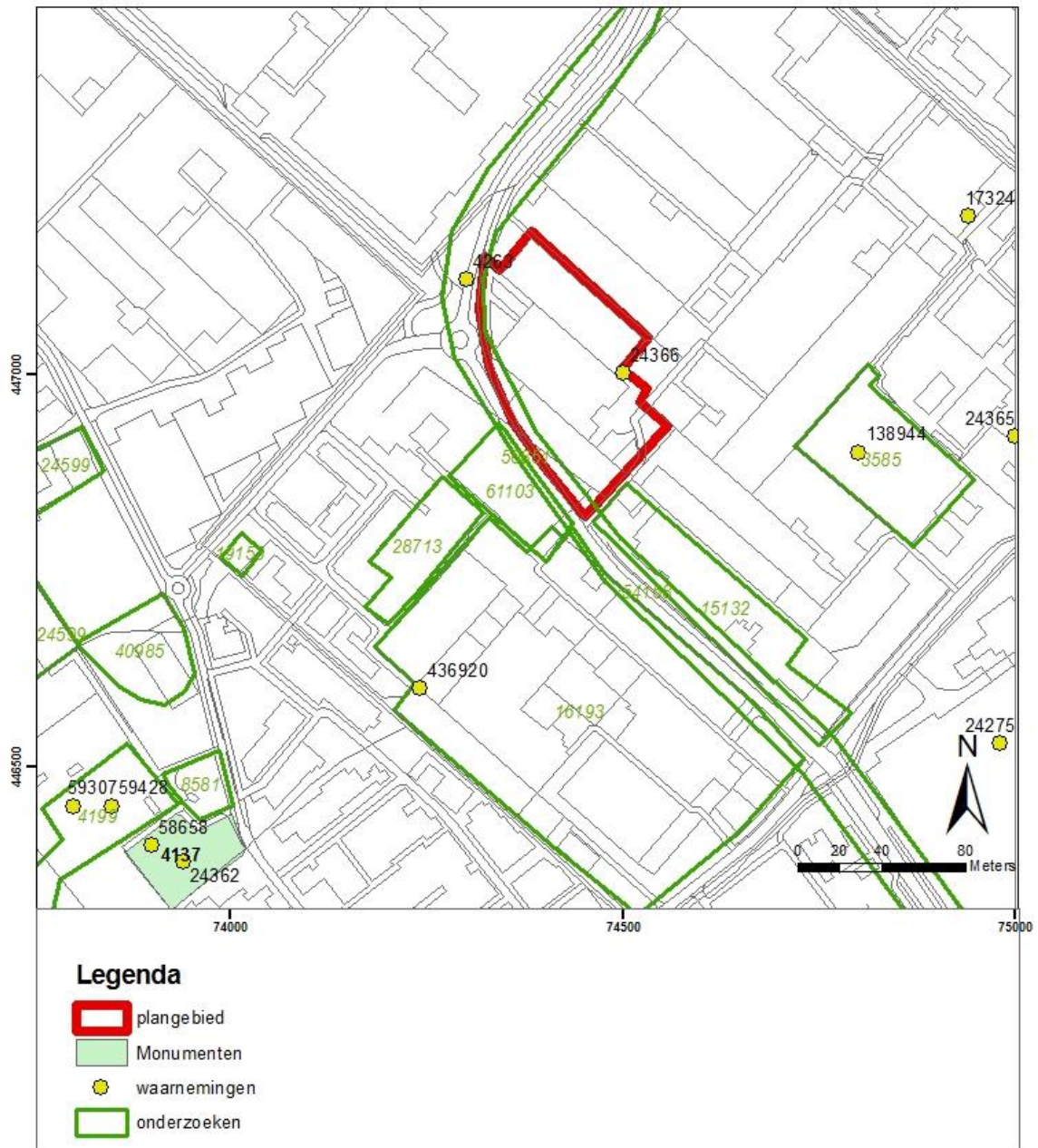
Plangebied op de Archeologische verwachtingskaart van de gemeente Westland. De rode cirkel geeft de ligging van het plangebied aan. Geel: verwachtingszone III, middelhoge verwachting voor archeologische resten uit de periode IJzertijd – Nieuwe tijd. Lichtoranje: verwachtingszone II, hoge verwachting voor archeologische resten uit de periode IJzertijd – Nieuwe tijd. Lichtrood: verwachtingszone I, zeer hoge verwachting voor archeologische resten uit de Romeinse tijd.

Bijlage 3: Kaart van Afzettingen van Duinkerke I

Globale ligging van de Afzettingen van Duinkerke I (volgens de nieuwe benaming behorend tot het Laagpakket van Walcheren, Formatie van Naaldwijk), naar Van Staalduinen, 1979. De rode cirkel geeft de ligging van het plangebied aan. Hoewel de exacte begrenzing van de afzettingen niet geheel juist is, geeft de kaart een beeld van de vroegere vorming van inbraakgeulen (gearceerd met horizontale streepjes) met daaromheen dekafzettingen.

Bijlage 4: Archis-informatie

Bijlage 5: Periodentabel

